

Mga Liham na Pastoral kina Timoteo at Tito

Ang mga pagbabagong kultural na nagaganap sa lahat ng anyo ng buhay ay may kinalaman din sa simbahan. Hindi nagmula kay Kristo ang lahat ng mga kapaniwalaan at kaugaliang itinuturo sa atin, kaya maaaring baguhin ang maraming bagay. Gayunman, may panganib na itakwil natin kasama ng mga ito ang tunay na pananampalataya. Ano ang nakatakdang pananampalatayang dapat nating sundin?

Lumitaw na ang problemang ito sa naunang simbahan, nang mga taong 64-67, nang mamatay sina Pedro at Pablo sa Roma bilang mga martir para kay Kristo. Sapagkat wala na sa piling ng simbahan ang mga nagpapatotoo kay Kristo, ipinalagay ng ilan na higit nilang malayang *ipangaral ang kanilang sariling doktrina*. Wala nang mas madali pa kaysa palitan ang pagsunod kay Kristo ng mga *talakayan at talumpatiang relihiyoso!*

Sa gayon, kinailangang ipagtanggol ng mga humalili sa mga apostol ang *doktrinang tinanggap nila mula* sa mga ito, kasabay sa pagpili at pagbuo sa mga ministrong karapatdapat. Ang mga bagay na ito ang tampok sa kabalisahang mapapansin sa mga kasalukuyang sulat kina Timoteo at Tito.

Ilang talata sa mga sulat na ito ang naglalaman ng mga payo ni Pablo sa kanyang mga katulong, sina Timoteo at Tito. Gayunman, matitiyak din na naragdagan iyon ng iba pang talata nang sumunod na mga panahon, maaaring noong 90 o 100 pagkasilang kay Kristo, at nasaklaw ng kapangyarihan ni Pablo ang pagtuturong ito ng unang Iglesya.

Ang tatlong sulat na ito kina Timoteo at Tito ay tinatawag na “pastoral” sapagkat patungkol sa mga “pastol ng kaluluwa”. Tungkol kay Timoteo, sangguniin ang Gawa 16:1 – kung paano siya nakatagpo ni Pablo. Sangguniin din ang 1 Corinto 16:10 at Filipos 2:19.

1 ¹Bati ni Pablo, na apostol ni Kristo Jesus sa pasya ng Diyos na ating Tagapagligtas at ni Kristo Jesus na ating pag-asa,

²kay Timoteo na tunay kong anak sa pananampalataya: sumaiyo ang kagandahang-loob, habag at kapayapaang mula sa Diyos Ama at kay Kristo Jesus na ating Panginoon.

Mga bulaang guro

• ³Nang pa-Macedonia ako, sinabihan kitang manatili sa Efeso para utusan ang ilang tao na huwag baguhin ang aral ⁴sa pagsunod nila sa mga kuwento at walang katapusang talaangkanan. Mga pagtatalo lamang ang ibinubunga ng mga ito sa halip ng gawang maka-Diyos sa bisa ng pananampalataya. ⁵Sa malinis na puso at sa mabuting budhi at sa di-mapagkunwaring paniniwala galing ang pag-ibig na layunin ng pangangaral.

⁶Nawala ang mga ito sa ilan, kaya nagkakabuhul-buhol sila sa mga salitang walang-saysay. ⁷Gusto nila na ituring silang mga guro ng Batas gayong hindi naman nila naiintindihan ang kanilang sinasabi ni ang kanilang pinatototohanan.

⁸Alam nga natin na mabuti ang Batas kung ginagamit ito nang tama. ⁹Alam din natin na hindi para sa matuwid ang Batas,

kundi dahil sa masasama at suwail, mga lumalabag sa Batas at makasalanan, mga kriminal at lapastangan, mga pumapatay ng ama at ina, at iba pang mamamatay-tao, ¹⁰sa mga mambababae, mga sumisiping sa kapwa-lalaki, mga nagnenegosyo ng kapwa, mga sinungaling, mga sumisira sa kanilang panata at ang iba pa – ang lahat ng sumasalungat sa mabuting aral ¹¹na ayon sa Ebanghelyong ipinagkatiwala sa akin ng maluwalhati at kapuri-puring Diyos.

¹²Pinasasalamat ko ang humirang sa akin, si Kristo Jesus na ating Panginoon. Nagtiwala siya sa akin sa pagtatalaga niya sa akin na tagapaglingkod. ¹³Pasalungat ako noong una, nang-uusig at marahas. Subalit kinahabagan niya ako dahil kumilos ako sa kamangmangan sa pagtanggap kong maniwala. ¹⁴Masaganang ibinuhos sa akin ang kagandahang-loob ng ating Panginoon, kasama ang Kristiyanong pananampalataya at pag-ibig.

¹⁵Totoo at maaasahan ang salitang ito: dumating si Kristo Jesus sa mundo upang iligtas ang mga makasalanan, na ako ang una. ¹⁶At kinahabagan ako upang sa akin muna mahayag ang pasensya ni Kristo Jesus, at magsilbing halimbawa sa mga maniniwala sa kanya para magkaroon sila ng buhay na walang hanggan. ¹⁷Sa Hari

• **1.3** Sa unang kabanatang ito, iba-iba at magkakahalo ang ilang paksa: inuulit ng mga ito ang nasabi na ni Pablo sa ibang sulat na ang komentaryo ay naibigay na.

Bibigyang-diin lamang natin ang tumutukoy sa mga huwad na propeta. Sapagkat patay na ang mga apostol na nakakita kay Kristo, nakalimutan na ng ilang tao na ang kabuuan ng pananampalataya ay nakabatay sa itinuro ni Kristo. Sa halip na pagnilaynilayan ang pangangaral ng mga apostol, nagsimula ang ilan na talakayin at buuin ang mga teoriyang relihiyoso.

Sa malinis na puso galing ang pag-ibig na layunin ng pangangaral (5). Kailangang maging matatag si Timoteo sa pag-aalis sa mga talakayang nagpapahina sa simbahan at humahadlang sa pagsibol ng tunay na pag-ibig. Maging ang madudugong digmaan ay nagmumula sa mga walang silbing pagtatalong panrelihiyon. Upang maiwasan ang paghahati-hati,

kailangan natin ang isang malinis na puso at di mapagkunwaring paniniwala (5).

• **2.1** Nangunguna sa mga tuntuning sumasaklaw sa bawat kategorya ng mananampalataya ang dalawang payo tungkol sa pagsamba:

- Panalangin para sa mga namumuno
- Pag-uugali ng kababaihan sa simbahan

Iginigiit ko na isamo at ipanalangin (1). Hinahangad ni Pablo na makiisa ang mga Kristiyano sa kanilang mga kababayan, maging matapat sa kanilang bayan at magdasal para dito. Sa kabila ng mga kasalanan at pamahiin, naging relihiyoso ang paganong daigdig na ito. Kasama ng bawat kilos nila ang relihiyon. Ito ang nagpapaliwanag kung bakit nang sumunod na mga panahon, inusig bilang mga rebelde at taksil ang mga Kristiyano, sapagkat hindi nila sinamba ang emperador, o ang mga diyus-diyusan nito.

Hindi balakid ang katapatan kay Kristo sa katapatan

ng panahon, sa walang-kamatayan, dinakikita at iisang Diyos: dangal at luwalhati magpakailanman. Amen!

¹⁸May ipapaalaala ako sa iyo, anak kong Timoteo, batay sa mga salita ng mga propeta na binigkas sa iyo noon: ipaglaban mo ang mabuting laban, nang may pananampalataya at mabuting budhi. ¹⁹Ito ang itinakwil ng ilan at winasak nila ang kanilang pananampalataya, ²⁰tulad nina Himeneo at Alejandro na ipinaubaya ko kay Satanas upang matuto silang huwag lapastanganin ang Diyos.

2 ¹Iginigiit kong isamo, ipagdasal, ihiling at ipagpasalamat ang lahat ng tao ²ang mga hari at mga namumuno, upang mabuhay tayo sa kabanalan at katamtaman, sa katahimikan at kapayapaan.

³Mabuti nga ito at kalugud-lugod sa paningin ng Diyos na ating Tagapagligtas; ⁴siya ang may gustong maligtas ang lahat ng tao at marating ang kaalaman sa katotohanang ito: ⁵iisa ang Diyos, iisa rin ang tagapamagitan sa Diyos at sa mga tao – si Kristo Jesus na tao. ⁶At ito ang patotoo ng Diyos sa takdang panahon:

inialay niya ang sarili bilang pantubos sa lahat. ⁷Ginawa akong tagapangaral at apostol nito; totoo ang sasabihin ko at hindi kasinungalingan: naging guro ako ng mga bansang pagano hinggil sa pananampalataya at katotohanan.

⁸Ito ang gusto ko sa panalangin saanman: malinis na kamay ang dapat itaas ng mga lalaki nang walang galit at pag-aaway.

⁹Gayon din naman, magdamit sana nang maayos ang mga babae, simple at hindi masagwa. Wala nang pagpapakulot at ginto o mga perlas o mamahaling damit, ¹⁰kundi mga mabubuting gawa ang bagay sa mga babaeng sumasampalataya sa Diyos.

¹¹Matutuhan sana ng babae ang katahimikan at pagsunod. ¹²Hindi ko pinahihintulutang magturo ang babae; huwag siyang mamuno sa lalaki kundi tumahimik. ¹³Si Adan nga ang unang hinubog, at pagkatapos ay si Eva. ¹⁴At hindi si Adan ang nalinlang, kundi ang babae, kaya nagkaroon ng pagsuway. ¹⁵Gayunpaman, ang pagiging ina ang magliligtas sa kanya. Manatili lamang ang mga babae sa pananampalataya at pag-ibig at magpapakabanal sa pagtitimpi.

sa bayan hanggat hindi ginagawang diyus-diyusan ang bayan at hinihingi sa mga mamamayan na pikitmatang sumunod sa mga namamahala dito.

Hindi natin matatalikuran ang pagtuligsa sa kanilang mga pagkakamali, at hindi rin natin maititigil ang pagkilala bilang mga kapatid sa mga taong hindi sumasang-ayon sa mga pinuno.

Nararapat na *ipanalangin natin ang mga namamahala*. Ang ibig bang sabihin nito ay hindi tayo puwedeng humanap ng higit na matapat at mabuting namamahala? Puwede, siyempre: tingnan ang Roma 13.

Sa kababaihan tumutukoy ang mga bersikulo 9-14. Alalahanin nating nagkaroon ng maraming alalahanin tungkol sa kalayaan sa simbahan, at napakapayak ang pakikipamuhay sa mga kapatid, kaya kung minsan ay nagbubunga ng pagmamalabis. Dahil dito kaya napakahigpit ang sulat.

Sa kabilang dako, lagi tayong nahihirapan sa pagtanggap sa hinihingi ng Ebanghelyo kapag naiiba ang itinuturo ng ating lipunan. Ang pagtingin ni Jesus sa kababaihan ay talagang bago at mapagpalaya, at sa simula, sumunod ang simbahan sa kanyang halimbawa

(tingnan ang 1 Cor 7). Hindi nagtagal at nanumbalik sa karaniwang gawi ng pagbibigay ng limitadong puwang sa kababaihan sa lipunan, at ginagawa rin ito maging sa mga pagtitipong panrelihiyon.

Sa buong kasaysayan ng Iglesya, may malaking paggalang sa dignidad ng kababaihan at maraming hakbangin ang kumikiling dito; gayunman, maraming panahong hindi natatamo ng kababaihan ang pagiging pantay sa kalalakihan. Sa maraming pook, higit na malaya ang kababaihan sa Panggitnang Panahon kaysa panahong malapit sa ating panahon, sa ika-19 na siglo. Gayundin naman, sa mga dakong siyudad na may pakikisangkot sa pangangalakal, sa daigdig man o sa Iglesya, ay tinatamasa ng kababaihan ang isang katayuang hindi maihahambing sa kanilang katayuan sa mga lipunang walang pakikipag-ugnayan sa iba.

Ang totoo, ang Iglesya, sa sarili nito, ay hindi makababago sa daigdig at sa lipunan hanggang hindi natututuhan ng mga ito ang realidad ng sangkatauhan.

Ang talatang ito, na magpapagunita sa atin sa 1 Cor 11:1-10 at 14:34, ay tutol sa pagpapalaya sa kababaihan batay sa tekstong biblikal na karaniwang ginagamit ng mga gurong Judio.

Tungkol sa mga obispo at mga diakono

3 • ¹Totoo ito: mabuting adhikain ang maging tagapagsuri o obispo.

²Dapat walang kapintasan ang obispo: minsan lamang ikinasal, may pagtitimpi, mahinahon, marangal, bukas ang tahanan at nakapagtuturo. ³Hindi lasenggo, hindi marahas kundi mabait, tahimik at di mukhampera. ⁴Maganda ba ang pamamahala niya sa kanyang bahay? Sinusunod ba siya't iginagalang ng kanyang mga anak? ⁵Kung hindi siya marunong mamahala sa sariling pamamahay, paano niya mapangangalagaan ang sambayanan ng Diyos?

⁶Hindi ang isang bagong Kristiyano at baka yumabang siya at maparusahang kasama ng diyablo. ⁷Dapat ding siya'y iginagalang ng mga di-kapanalig, dahil baka hamakin siya at mahulog sa bitag ng diyablo.

⁸Gayon din naman ang mga katiwala o diakono. Maging marangal sila, may isang salita, hindi mahilig sa alak, o sa pera. ⁹Ingatan nawa nila ang mahiwagang yaman ng pananampalataya sa kanilang malinis na budhi. ¹⁰Subukin muna sila at saka sila maglingkod kung wala silang kapintasan.

¹¹Gayon din naman ang mga babae:

• **3.1** Dito, nakikipag-ugnayan si Pablo sa mga pinuno, obispo at diakono (tingnan ang komentaryo sa Tito 1:6 at Fil 1:1).

• **14.** Ipinagugunita sa atin ng maikling talatang ito na kung sadyang tayo ang nangangalaga sa Iglesya ng Diyos, hindi tayo ang nagtatag nito, ni ang mga guro nito. Isinilang ang Iglesya sa pamamagitan ng maawaing pakikialam ng Diyos, nang ipasya niyang kailangang maibilang ang kanyang Anak sa lipi ng sanlibutan, gaya ng ipinahahayag sa maikling tulang ito.

Ang misteryo ng kagandahang-loob (16). Ginagamit ng teksto ang salitang maisasalin na “kabutihán.” Tingnan ang 2:2; 4:7; 6:3; 5:6; 2 Tim 3:5 at Tito 1:1). Nang panahong iyon, malimit na ginagamit ang salitang ito upang mangahulugan ng “mapagmahal na pakitungo sa Ama at kapwa”, na nagpapakilala sa mga tunay na mananampalataya na sadyang ginagaya ang halimbawa ng Diyos.

Ang Iglesya ang haligi at saligan ng katotohanan

marangal, hindi tsismosa, simple, tapat sa lahat.

¹²Minsan lamang dapat ikinasal ang mga diakono, marunong mamahala sa kanilang mga anak at sa kanilang pamamahay. ¹³Kung maglilingkod sila nang mabuti, uunlad sila at titibay sa Kristiyang pananampalataya.

• ¹⁴Isinusulat ko ang mga ito bagamat inaasahan kong makapunta agad sa iyo. ¹⁵Sa gayon, matagalan man ako, malalaman mo kung paano ka kikilos sa sambayanan ng Diyos, na siyang Iglesya ng Diyos na buhay, ang haligi at saligan ng katotohanan. ¹⁶Talaga ngang dakila ang misteryo ng kagandahang-loob.

*Ipinakita siya sa laman,
tinanggap na matuwid sa Espiritu,
nagpakita sa mga anghel,
ipinahayag sa mga bansa
sinampalatayanan sa daigdig,
iniakyat sa kaluwalhatian.*

4 • ¹Maliwanag na sinasabi ng Espiritu na sa mga huling panahon, may tatalikod sa pananampalataya upang sumunod sa mga espiritung mapanlinlang at sa mga aral ng demonyo. ²Manggagaling ang mga aral na ito sa

(15). Kailangang maunawaan natin ang pananalitang ito: mula sa itaas, mula sa daigdig na ang lahat-lahat ay katotohanan, ibinababa ng Diyos ang kanyang Katotohanan sa lupa, bilang isang haligi o nakikitang palatandaan na maaaring sandalan ng tao. Sa kabila ng mga pagtataksil ng Iglesya, ginagamit iyon ng Diyos upang pangalagaan sa daigdig ang tunay na kaalaman sa Ama, sa Anak at sa Espiritu Santo. Kung wala ang kaalamang ito, hindi magiging malaya ang tao, ni hindi mararating ng sangkatauhan ang kahustuhan ng isip.

• **4.1** Pagkamatay ng mga apostol, lumitaw sa Iglesya ang mga bagong guro na pinakialaman ang pananampalataya.

Kabilang sa mga pagkakamali, sinasabi ng mga taong ito na di malinis ang kahit anumang galing sa katawan at sa likas na buhay: isinumpa nila ang kasal, ipinagbawal ang pagkain ng karne at ang pag-inom ng alak. Di-Kristiyano ang kanilang paghamak sa katawan at sa mga bagay na nilikha ng Diyos, at nilalaban ito ng Iglesya: tingnan ang Col 2:23.

mga taong mapagkunwari na tinatakan ng apoy sa kanilang kalooban.

³Ipagbabawal nila ang pag-aasawa at ang ilang pagkain na nilikha ng Diyos para tanggapin at ipagpasalamat ng mga naniniwala at nakakakilala sa katotohanan. ⁴Mabuti nga ang lahat ng nilikha ng Diyos at walang dapat itakwil, kundi dapat tanggapin at ipagpasalamat. ⁵At pinababanal ito ng panalangin at ng salita ng Diyos.

⁶Kung ito ang ilalahad mo sa mga kapatid, mabuting lingkod ka nga ni Kristo Jesus, na pinakain ng mga salita ng pananampalataya at ng mabuting aral na itinuro sa iyo. ⁷Itapon mo ang mga walang saysay na kuwento ng mga ulyanin; sa halip ay magsanay ka sa pagpapakabanal.

⁸Kaunti lamang ang pakinabang sa pagsasanay ng katawan, ngunit kapaki-pakinabang sa lahat ang pagpapakabanal at may pangako ito para sa buhay ngayon at sa darating. ⁹Totoo at maaasahan ang salitang ito. ¹⁰Nagpapakapagod nga kami

at nagmamalasakit sapagkat umaasa kami sa Diyos na buhay, ang Tagapagligtas ng lahat, lalo na ng mga sumasampalataya.

Payo kay Timoteo

• ¹¹Iutos mo at ituro ang mga ito. ¹²Hindi ka dapat hamakin dala ng iyong kabataan. Sa halip, maging huwaran ka ng mga kapatid sa iyong salita, gawa, pag-ibig, pananampalataya at kadalisayan. ¹³Hangga't di pa ako dumarating, ilaan mo ang sarili sa pagbabasa, pangangaral at pagtuturo. ¹⁴Huwag mong kalimutan ang kaloob (o karismang) nasa iyo, na ipinagkaloob sa iyo sa bisa ng mga salita ng mga propeta kasabay ng pagpapatong ng kamay ng Matatanda. ¹⁵Pagnilayan mo at isagawa ang mga ito upang makita ng lahat ang iyong pag-unlad.

¹⁶Ingatan mo ang iyong sarili at ang iyong pagtuturo; magtiyaga ka rito. Kung ganito ang gagawin mo, ililigtas mo ang iyong sarili at ang mga nakikinig sa iyo.

Sa mga huling panahon (1): ito ang mga araw na nagsisimula sa muling pagkabuhay ni Jesus hanggang umabot sa kanyang ikalawang pagdating (Heb 1:2; Jaime 5:3).

Maliwanag na sinasabi sa atin ng Espiritu. Malimit na hinuhulaan ng mga Kristiyanong propeta na darating ang mga taong ipangangaral ang sariling mga teoriya, at hindi ang tunay na pananampalataya.

Magsanay ka sa pagpapakabanal (7). May bago tayong panganib dito. Katuwas ng mga guro na inuuyam ang buhay at naghahangad na mamuhay tayo bilang mga kakatwang tao, mayroon ding iba na lubusang nakabuhos ang isip sa mga panlabas na bagay. Sa daigdig ng Griyego-Romano, malaki ang kaabalahan sa mga larong pampalakasan at karera. Inaanyayahan tayong suriin, nang hindi hinahamak ang mga may kinalaman sa katawan, kung ibinibigay natin sa bawat bagay ang pagpapahalagang karapat-dapat dito at ang oras na dapat iukol dito.

• 11. Sa harap ng lahat ng mga huwad na guro, kailangan si Timoteong maging halimbawa ng isang tunay na apostol.

Hindi ka dapat hamakin dala ng iyong kabataan. Karaniwang sa mga pamayanang Kristiyano at Judio, matatandang lalaki ang mga namumuno. Ito ang dahilan kung bakit sila tinatawag na “matatanda” o

“presbitero” (na iyon din ang kahulugan). Si Timoteo, na dumadalaw sa Iglesya sa ngalan ni Pablo, ay may kapangyarihan sa mga matatandang ito, bagamat higit siyang nakababata kaysa mga ito. Ang halimbawa ng kanyang matapat na pananampalataya at ang malalim niyang kaalaman sa Biblia ang kanyang lakas.

Huwag kalimutan ang kaloob na espirituwal (14). Kapag hinirang ang isang tao sa ministeryo o sa isang opisyal na puwesto sa pamayanan, itinuturing itong kaloob na espirituwal: halimbawa, presbitero, diakono, obispo, propeta. Samantalang ang ibang kaloob, gaya ng pagpapagaling sa maysakit, ay nagmumulang tuwiran sa Espiritu Santo, tinatanggap ang mga ministeryo sa isang apostol o propeta. Ipinapatong nito ang kanyang mga kamay sa ulo ng kandidato upang isalin dito ang kapangyarihang tinanggap niya sa katulad na paraan. Kayat sa Iglesya, bawat may awtoridad ay tumatanggap ng kanyang tungkulin mula kay Kristo sa pamamagitan ng pagkakasunud-sunod ng mga tao, mula sa apostol.

Sa pagkakataong ito, bumigkas ang mga propeta ng mga pagpapayo at babala sa kandidato (tingnan ang 1:18). Itinalaga si Timoteo sa pamamagitan ng mga salitang may propesiya: si Pablo ang mismong nagpatong ng kamay sa kanya (2 Tim 1:6), at saka ang iba pang propeta at matatanda rin.

Tungkol sa mga biyuda

5 • ¹Huwag mong murahin ang ma-tanda; ituwid mo siya na parang ama mo, at ang iba pang kalalakihan bilang mga kapatid, ²ang matandang babae na parang iyong ina, ang iba pang kababaihan bilang mga kapatid, nang may kadalisan.

³Igalang mo ang mga biyuda na tala-gang biyuda. ⁴Kung may mga anak o apo ang biyuda, matuto silang maging mabuti sa kanilang kasambahay at suklian ang kanilang mga magulang. Ito ang kalugud-lugod sa paningin ng Diyos. ⁵Ang tala-gang biyuda naman na nag-iisa na ay sa Diyos umaasa at nagdarasal at sumasamo araw at gabi. ⁶Ngunit patay na kahit buhay pa ang maluhong biyuda. ⁷Lutos mo ito upang walang maipintas sa kanila. ⁸Kapag pinabayaan ninuman ang kanyang kamag-anak, lalo na ang kanyang mga kasambahay, itinatakwil niya ang pananampalataya; masahol pa siya sa mga di-sumasampalataya.

⁹Ang mga biyudang ito lamang ang ililista: may animnapung taong gulang pataas, minsan lang ikinasal, ¹⁰at may patotoo sa kanyang mga mabuting gawa: paano siya nagturo sa mga anak? nag-

• **5.1** Sa mula't mula, may natatanging papel na ginagampanan ang kababaihan sa Iglesya. Humahawak ng opisyal na puwesto ang ilan sa kanila, na tinatawag na "biyuda".

Nababanggit dito ang tatlong uri ng biyuda: hindi kailangan ng ilan ang tulong mula sa pamayanan sapagkat may mga kamag-anak sila; ang iba naman ay sadyang nangangailangan ng tulong ng pamayanan. Pangwakas, mayroong iba na tulongan man o hindi ay namumuno sa ilang gawain.

Pumapasok sila sa gulo... (12). Ang ibig sabihin nito ay sinira ng biyuda na kabilang sa ikatlong kategorya ang isang komitment sa pag-aasawa niyang muli. Nakatalaga nga siya sa paglilingkod kay Kristo, gaya ng kababaihang relihiyoso sa kasalukuyang panahon.

Ang talagang biyuda naman ay sa Diyos umaasa. Kailangan nating basahin ang sinasabi ni Pablo sa 1 Cor 7 tungkol sa higit na kalayaang angkin ng mga kababaihang hinaharap ang buhay na walang-asawa upang makapaglingkod sa Panginoon. Tinatawagan ang bawat taong binyagan upang pailalim na ganap kay Kristo. Kung bunga ng mga pangyayari sa buhay,

patuloy ba siya sa kapwa? naghugas ng mga paa ng mga banal? tumulong ba siya sa mga namimighati at sanay ba siya sa paggawa ng mabuti?

¹¹Huwag mong tanggapin ang mga batang biyuda. Kapag nagsawa sila kay Kristo, gugustuhin nilang mag-asawa uli ¹²at pumapasok sila sa gulo sa paglabag nila sa unang pangako. ¹³At saka, nakakagawian nila ang pagiging tamad at pangangapitbahay. Hindi lamang mga tamad, kundi mga pakialamera pa at dalalera at kung anu-ano ang sinasabi.

¹⁴Kaya gusto ko na mag-asawa uli ang mga bata pang biyuda at magkaanak at asikasuhin ang kanilang bahay at huwag bigyan ng anumang pagkakataon ang kalaban na manuligsa; ¹⁵tumalikod na nga ang ilan para sumunod kay Satanas. ¹⁶Kung may mga biyuda ang isang Kristiyano sa bahay niya, tulungan niya sila upang huwag nang maging pabigat sa Iglesya at nang matulungan ang mga talagang biyuda.

Tungkol sa Matatanda

• ¹⁷Dapat bigyan ng dobleng bayad ang mga Matatanda na mahusay mama-hala, lalo na ang mga nagtatrabaho sa

natagpuan natin minsan pa na tayo ay nag-iisa at nakalaya na sa mga pananagutan sa pamilya maaaring ito ang paanyaya mula sa Diyos upang ihandog nating lubusan ang ating sarili sa paglilingkod sa Iglesya, at sa palagiang pananalangin.

• **17.** Minsan pa, pinag-uukulan ng pansin ni Pablo ang mga "matatanda" o "presbitero" na namumuno sa pamayanang lokal.

Dapat bigyan ng dobleng dami ang mga Matatanda. Gusto ni Pablo na tulungan ng pamayanan ang mga lider nito, sa paraang moral at pinansiyal.

Gayunman ay kailangang tupdin nila ang kanilang mga tungkulin. *Sisihin mo sila sa harap ng lahat upang matakot ang iba:* Hindi mga anghel ang mga unang Kristiyano. Maminsan-minsan, nangangailangan ng mahigpit na disiplina ang kanilang mga masigasig at matapat na pananampalataya upang manatiling tapat sa kanilang gawain.

Tingnan ang Col 3:22 at Tito 2:9 tungkol sa mga pananagutan ng mga *alipin*.

Sa simula at pagwawakas ng kabanata, iginigiit ng

pangangaral at pagtuturo. ¹⁸ Sinasabi nga ng Kasulatan: *Huwag mong busalan ang bakang gumigiik, at May karapatan ang trabahador sa kanyang suweldo.* ¹⁹ Huwag mong panghawakan ang sumbong laban sa Matanda kung hindi galing sa dalawa o tatlong saksi. ²⁰ At sisihin mo sa harap ng lahat ang mga nagkakasala upang matakot ang iba.

²¹ Iginigiit ko sa iyo sa harap ng Diyos at ni Kristo Jesus at ng mga hinirang na anghel: tuparin mo ang lahat ng ito; wala kang itatangi ni kikilingan man. ²² Huwag mong ipatong kaninuman ang mga kamay nang basta na lamang; baka masangkot ka sa kasalanan ng iba. Huwag kang mapintasan ninuman. ²⁴ Lantaran na ang mga kasalanan ng ilan, gayong wala pang pag-uusisa, ngunit ang sa iba'y pagkatapos lamang nito saka lumilitaw. ²⁵ Gayundin nahahayag ang mabubuting gawa at ang hindi pa ay mahahayag din.

²³ (Huwag tubig lamang ang inumin mo kundi kaunting alak din dahil sa iyong sikmura at madalas mong panghihina.)

6 ¹ Ituring ng lahat ng tauhan at alipin na nararapat igalang ang kanilang mga amo. Sa gayo'y hindi malalait ang ngalan ng Diyos at ang kanyang aral. ² Kung kapanalig nila ang kanilang mga amo, huwag nilang balewalain ang mga ito dahil magkakapatid sila; sa halip, paglingkuran nila nang higit pa ang mga ito dahil kapanalig at kaibigan ang pinaglingkuran nila.

awtor ang katapatan sa tradisyon. Hindi bagay na maiiangkop sa panlasa ng tao ang aral ng pananampalataya. Hinihingi sa mga namumuno na igalang ang yamang itinagubilin sa kanila upang maisalin naman sa iba. May nakikita tayong dalawang kamalian:

– Maraming salita ang ilan, sa halip na lumalalim na pananampalataya.

– Pinapalitan ng iba ang pagsuko sa Salita ng Diyos ng nanunuligsang aktitud: binabago nila ang pananampalataya na di naaayon sa kanilang opinyon.

Dalawang ulit na binanggit ang salapi (6:10 at 6:17-19). Pagkaraan ng mga unang taon na pinangibabawan ng masigasig na pananampalataya, natukla-

Pag-ibig sa salapi

Ito ang ituro at iutos. ³ Kung may nagtuturo ng iba na di ayon sa mga salita ng ating Panginoong Jesucristo at sa banal na aral, ⁴ mayabang ang taong ito. Mangmang siya, mahilig sa mga pagbaticos at pagtatalo sa salita. Nagbubunga ito ng inggit, away, insulto, masamang hinala, ⁵ mga diskusyon ng mga taong baluktot ang isip at wala sa katotohanan, at ginagamit ang relihiyon sa pagpapayaman.

⁶ Kayamanan nga ang relihiyon para sa sinumang nasisiyahan sa kung ano lamang meron siya. ⁷ Wala tayong dinala sa daigdig na ito at wala rin tayong mailalabas. ⁸ Makuntento na tayo kung may pagkain at damit. ⁹ Mahuhulog naman sa tukso ang mga may gustong yumaman. Mabibitag sila sa mga bulag at nakasasamang hangarin na maghahatid sa tao sa kapahamakan at pagkawala. ¹⁰ Sapagkat ugat ng tanang kasamaan ang pag-ibig sa salapi; nalihis na sa pananampalataya ang ilang naghangad nito, at dumanas sila ng maraming paghihirap.

¹¹ Ikaw naman na tao ng Diyos, iwasan mo ang lahat ng ito. Hanapin mo ang katarungan, kabanalan, pananampalataya, pag-ibig, pagtitiis at kabaitan. ¹² Ipaglaban mo ang mabuting laban ng pananampalataya, kamtin ang buhay na walang hanggan. Dahil dito kaya ka hinirang at kaya mo ipinahayag ang magandang patotoo sa harap ng mara-

san ng Iglesya, na maging sa mga mananampalataya, nawawala ang lahat kapag umiral ang pag-ibig sa salapi. Ang pagkakagapos natin sa salapi ay nagiging daan upang mawala ang ating pagtitiwala sa Diyos (10). Kailangang hanapin ng mayayaman ang Diyos sa tunay na pananalangin at sa pakikihati sa kanilang mga kapatid.

Pinakiusapan ni Pablo si Timoteo na iwasan ito (11) at manatiling tapat sa pananampalataya at di-gahaman. Sa paraang ito, siya ay magiging “lingkod ng Diyos”, at tunay na nagpapatotoo kay Kristo – gaya ng pagpapatotoo ni Kristo sa buhay na Ama (13).

1 ¹Bati ni Pablo na apostol ni Kristo Jesus sa kagustuhan ng Diyos, alang-alang sa pangako ng buhay na nakay Kristo Jesus,

²kay Timoteo, mahal kong anak:

Sumainyo nawa ang kagandahang-loob, awa at kapayapaan mula sa Diyos Ama at kay Kristo Jesus na ating Panginoon.

Hindi tayo bininyagan ng Diyos ng espiritu ng pagkatakot

• ³Nagpapasalamat ako sa Diyos na pinaglilingkuran ko nang may malinis na budhi gaya ng aking mga ninuno, habang walang tigil kitang ipinagdarasal araw-gabi. ⁴Naaalaala ko ang iyong mga luha at nananabik akong makita ka upang mapuspos ang aking tuwa. ⁵Inaalaala ko ang tapat mong pananampalataya na siya na ngang pananampalataya ng iyong Lola Lois, at ni Eunice na iyong ina, at tiyak kong sumasaiyo rin.

⁶Kaya ipinaalaala ko sa iyo na papagalabin mo ang kaloob (o karisma) ng Diyos na sumaiyo sa pagpapatong ng aking mga kamay. ⁷Hindi nga espiritu ng pagkatakot ang ibinigay sa atin ng Diyos, kundi ng kapangyarihan, pag-ibig at pagtitimpi. ⁸Kaya huwag mong ikahiya ang patotoo ng ating Panginoon ni ako mismo na bilanggo para sa kanya. Sa halip, makibahagi ka rin sa mahirap na gawaing pang-Ebanghelyo sa tulong ng lakas ng Diyos. ⁹Siya ang nagligtas sa atin, at hinirang niya tayo sa banal na pagtawag, hindi sa bisa ng ating mga gawa kundi sa kanyang sariling balak at

kagandahang-loob. Bago pa magsimula ang panahon, ibinigay na ang kagandahang-loob na ito sa atin kay Kristo Jesus, ¹⁰ngunit ngayo'y ibinunyag sa pagpapakita ni Kristo Jesus na ating Tagapagligtas. Pinuksa nga niya ang kamatayan at pinagliwanag ang buhay na walang hanggan sa pamamagitan ng Ebanghelyo. ¹¹At ginawa akong tagapangaral, apostol at guro nito.

¹²Ito ang dahilan ng pagtitiis ko ngunit hindi ako nahihiya, sapagkat alam ko kung sino ang pinanaligan ko, at tiyak kong iingatan niya hanggang sa araw na iyon ang inihabilin ko.

¹³Gawin mong huwaran ng Kristiyanong pananampalataya at pag-ibig ang mga salitang narinig mo sa akin. ¹⁴Ingatan mo ang ipinagkatiwalang mabuting Aral sa tulong ng Banal na Espiritung nasa atin.

¹⁵Alam mo na iniwan ako ng lahat ng taga-Asia, kabilang sina Figelo at Hermogenes. ¹⁶Pagpalain nawa ng Panginoon ang sambahayan ni Onesiforo, sapagkat madalas niya akong binibigyang-sigla at hindi niya ikinahiya ang aking mga gapos. ¹⁷Pagdating niya sa Roma, hinanap niya ako at nakita. ¹⁸Loobin nawa ng Panginoon na makatagpo siya ng awa sa kanya sa araw na iyon. Alam na alam mo kung paano siya naglingkod sa Efeso.

Magtrabahong tulad ng isang mabuting sundalo ni Kristo

2 • ¹Kaya, anak ko, palakasin mo ang iyong loob sa grasyang nakay Kristo

• **1.3** *Papagalabin mo ang karisma ng Diyos na sumasaiyo.* Tingnan ang 1 Tim 4:14. Tinatangka ni Pablo na ipagkaloob ang kanyang sariling kalakasan kay Timoteo at ipinagunita niya rito ang pag-ibig at mga pangako ng Diyos.

Ang mga salitang narinig mo... ang ipinagkatiwalang mabuting aral... (13-14). Tingnan ang 1 Tim 1:3. Hindi maaaring baguhin ang mabuting aral ng Ebanghelyo, ngunit hindi rin ito mapangangalagaan nang walang tulong ng Espiritu Santo na nagdaragdag sa kahalagahan nito araw-araw.

Siya ang nagligtas sa atin (9). Tingnan ang Efeso 2:8-10.

Iingatan niya ang inihabilin ko (12). Gayon ang katiyakan ng mananampalataya. Hindi humahanga ang mananampalataya sa mga pangako ng sanlibutan, sa halip ay ginugugol niya ang kanyang buhay sa malimit ay waring walang pakinabang at nagtitiyaga siya na waring nakikita ang hindi pa maaaring makita (Heb 11:27).

• **2.1** *Ituro sa mga taong matapat na may*

Jesus. ² Ang narinig mo sa akin sa harap ng maraming saksi ang ituro mo sa mga taong matapat na may kakayahang magturo sa iba.

³ Magtiis ka bilang mabuting sundalo ni Kristo Jesus. ⁴ Hindi nasasangkot sa mga karaniwang hanapbuhay ang nasa hukbo, sapagkat gusto niyang maging kalugod-lugod sa kumuha sa kanya. ⁵ At hindi ginagantimpalaan ang manlalaro kung hindi ayon sa laro ang kanyang laban. ⁶ Ang magsasakang nagtrabaho ang unang dapat tumanggap ng mga bunga. ⁷ Isipin mo ang sabi ko; ipauunawa sa iyo ng Panginoon ang lahat.

⁸ Alalahanin mo si Jesucristo na mula sa lahi ni David, na muling binuhay ayon sa aking Ebanghelyo. ⁹ Dahil dito kaya ako nagtitiis at nakagapos na gaya ng isang kriminal, ngunit hindi maigagapos ang salita ng Diyos. ¹⁰ At tinitiis ko ang lahat alang-alang sa mga hinirang upang makamit din nila ang kaligtasan kay Kristo Jesus, taglay ang walang hanggang kaluwalhatian.

¹¹ Totoo ang kasabihang ito:

Kung kasama niya tayong namatay, kasama niya tayong mabubuhay;

¹² *Kung magtitiis tayo, kasama rin niya tayong maghahari;*

Kung itatakwil natin siya, itatakwil din niya tayo;

¹³ *Kung hindi tayo tapat, tapat pa rin siya sapagkat hindi niya maitatakwil ang kanyang sarili.*

Tigilan ang mga argumento

¹⁴ Ito rin ang ipaalaala mo sa kanila at iutos sa harap ng Diyos: tigilan na nila ang mga argumento; alam mong walang silbi ang mga ito at nililito lamang ang mga nakikinig. ¹⁵ Pagsikapan mong maging subok na utusan para sa Diyos, isang manggagawang walang kapintasan na ginagamit nang mahusay ang salita ng katotohanan. ¹⁶ Iwasan mo ang mga walang kuwentang pag-uusap. Lumulubog nga sa kasamaan ang mga gumagawa nito ¹⁷ at kumakalat ang kanilang salita gaya ng nana, lalo na ang kina Himeneo at Fileto. ¹⁸ Lumihis na sila sa katotohanan at sinasabi nila na narito na ang pagkabuhay. At sinira nila ang pananampalataya ng ilan. ¹⁹ Gayunman, nakatayo pa rin ang matatag na pundasyong gawa ng Diyos, kung saan nakatatak: *Kilala ng Panginoon ang mga kanya, at: Tumalikod sa kasamaan ang tumatawag sa ngalan ng Panginoon.*

²⁰ Hindi lamang ginto at pilak na sisidlan ang nasa malaking bahay, kundi

kakayahang magturo... (2). Mula sa mga unang misyon ni Pablo, nakita natin ang kanyang malasakit na hayaan ang mga pamayanan sa mga sariling pinuno nito (Gawa 14:23). Tingnan din ang Tito 1:6. Dito, iginiit ni Pablo na kailangang mapangalagaan nilang walang pagbabago ang aral ng pananampalataya.

Pagkatapos ay inanyayahan ni Pablo si Timoteo na sumukong lubusan, na tinitiyak ang pagbibigay-gantimpala sa kanyang mga pagsisikap.

Kailangang maging matapang at malakas ang magpapatotoo kay Kristo bilang sugo ng matagumpay na Kristo. Kailangang iwasan niya ang maraming paraan ng pag-aaksaya ng panahon na maglalayo sa kanya sa landas ng kanyang misyon: walang-katurang usapang said sa kahalagahan. Gayon din ang mga bagay na hindi mapabubuti ang paglilingkod sa Diyos (1 Tim 1:4), mga huwad na problemang panrelihiyon na walang kinalaman sa tunay na buhay.

Ang nasa hukbo... (4). Sa ilang takdang panahon,

ginusto ni Pablo na makapaghanapbuhay samantalang nangangaral (2 Cor 11:9; 2 Tes 3:7) ngunit ngayon ay abala siya sa mga nagsasayang ng oras sa paghahanap-buhay, gayong tungkulin ng pamayanan na pangalagaan sila.

Bumabalik si Pablo sa mga karanasan niya sa gawaing apostoliko. Nasubok ng panahon ang mga napasampalataya: umunlad ang ilan at ang iba pa ay naligaw. Hindi dapat magtaka ang apostol: hindi mayayanig ng anumang pagkadapa o iskandalo ang *matatag na pundasyong gawa ng Diyos* (19) at hindi mawawasak ang Iglesya.

Sinabi nila na narito na ang muling pagkabuhay (18). Naging napakahirap sa mga Griyego na maniwala sa muling pagkabuhay. Maaaring sinabi ng mga taong ito na naganap ang isang muling pagkabuhay na espiritual sa pamamagitan ng pagbibinyag, at wala nang maaari pang asahang ibang muling pagkabuhay, pagkatapos ng kamatayan.

may yari din naman sa kahoy at putik. Para sa magagandang bagay ang una at para naman sa mga basura ang iba. ²¹Gaya ng sabi ko, magiging sisidlan ng maganda, banal at kasiya-siya sa Panginoon ang sinumang maglinis ng sarili sa mga ito, at magiging handa siya sa lahat ng mabubuting gawa.

²²Iwasan mong matulad sa mga kabataan sa pagnanasa; ang kabanalan, pananampalataya at pag-ibig ang hangarin mo, at maging mapayapa sa mga tumatawag sa Panginoon nang may malinis na puso. ²³Layuan mo ang mga magulong pagtatalo ng mga hangal; alam mo na nagbubunga ito ng away. ²⁴Hindi dapat palaaway ang lingkod ng Panginoon, kundi mabait sa lahat, kayang magturo at hindi magagalitin. ²⁵Pangaralan niya nang mahinahon ang mga nakikipagtalo sa kanya - may pag-asa pang ibigay sa kanila ng Diyos ang pagbabalik-loob upang makilala ang katotohanan. ²⁶At mapalalaya nila ang sarili mula sa mga bitag ng diyablo na nagpakilos sa kanila ayon sa kanyang kalooban.

3 ¹Dapat mong malaman na may panahon ng paghihirap sa mga huling araw. ²Ang mga tao ay magiging makasarili, sakim, palalo, mayabang, mapang-insulto, suwail sa mga magulang, walang utang na loob, tampalasan, ³matigas ang puso, salawahan, mapanirang-puri, walang kontrol sa sarili, malupit, kaaway ng mabuti, ⁴mga taksil,

matigas ang ulo, mapagmataas, mas mahal ang kasiyahan kaysa Diyos, ⁵may panlabas na kabanalan ngunit itatakwil nila ang ibig sabihin nito. Layuan mo ang ganitong mga tao.

⁶Ganito ang mga nagbabahay-bahay at bumibihag sa mga babaeng hangal na puno ng kasalanan, at alipin ng mga pagnanasa ⁷na laging natututo ngunit hindang-hindi makarating sa katotohanan. ⁸Kung paanong kinontra nina Janes at Mambres si Moises, gayon din kinontra ng mga ito ang katotohanan; mga taong bulok ang isip at huwad ang pananampalataya. ⁹Ngunit hindi sila magtatagumpay sapagkat malalantad sa lahat ang kanilang kahangalan, gaya ng sinapit ng mga iyon.

¹⁰Ngunit sinundan mo ang aking aral, pamumuhay, layunin, pananampalataya, lawak ng pang-unawa, pag-ibig, pagtitiis. ¹¹Alam mo ang mga pag-uusig at hirap na dinanas ko sa Antiokiya, Iconio at Listra. Matinding pag-uusig na aking tiniis! At mula sa lahat sinagip ako ng Panginoon. ¹²Uusigin nga ang lahat ng naghahangad sa banal at Kristiyanong pamumuhay, ¹³samantalang pasama naman nang pasama ang mga masasama at mandaraya, ang mga manlilinlang at nalilinlang.

¹⁴Manatili ka sa iyong natutuhan at ipinagkatiwala sa iyo: alam mo kung sino ang nagturo sa iyo. ¹⁵Alam mo na ang mga banal na Kasulatan mula pa sa iyong kamusmusan. Ito ang magiging karunu-

• **3.1** *Sa mga huling araw*(1): ang ibig sabih'y ang panahong nagsisimula sa pagdating ni Kristo. Ang presensiya ng kasamaan sa mismong Iglesya ay hindi dapat makagitla sa atin.

Ito ang magiging karunungan mo (15). Ang pagninilay-nilay sa Banal na Kasulatan ang dakilang paraan ng pag-unlad sa pananampalataya (15-17). Maliwanag na tinutukoy ni Pablo ang Matandang Tipan, na siyang tanging umiiral na Kasulatan nang panahong iyon. Isinabuhay ang Matandang Tipan at isiniwalat ang mensahe ng Diyos para sa atin sa

kasalukuyan nang bigyang-liwanag ng Espiritu Santo (2 P 1:20). Ang susi sa Banal na Kasulatan naman ay ang pagpapatotoo ng mga apostol kay Jesus. Inililipat ito sa atin ng Iglesya: *ang ipinagkatiwala sa iyo: alam mo kung sino ang natutuhan mo.*

Bunga ng Espiritu ng Diyos ang tanang nasa Kasulatan kayat kailangang hanapin natin sa Banal na Kasulatan ang mensahe ng Diyos sa kanyang mga anak. Huwag gamitin iyon ng sinuman bilang isang batayan ng sariling haka-haka. Ang mismong Espiritu na gabay ng Iglesya ngayon ang nagpasigla na sa mga awtor biblikal.

ngan mo tungo sa kaligtasan sa pama-
magitan ng Kristiyanong pananampa-
lataya. ¹⁶Bunga ng espiritu ng Diyos ang
tanang nasa Kasulatan at kapaki-pakina-
bang sa pagtuturo, pagkumbinsi, pag-
tutuwid at pagpapakabanal, ¹⁷upang
maging handa ang maka-Diyos sa lahat
ng mabubuting gawa.

Ipangaral ang Salita

4 • ¹Inuutusan kita sa harap ng Diyos
at ni Kristo Jesus na huhukom sa
mga buhay at mga patay, at sa hinaharap
na pagpapakita niya at paghahari: ²ipa-
ngaral mo ang Salita, ipilit ito, napa-
panahon man at hindi, nang may pangu-
ngumbinsi, pagtutuwid at pangangaral
nang may tiyaga at aral. ³Darating nga
ang panahon na hindi na matatagalan ng
mga tao ang mabuting aral; sa halip,
maghahanap sila ng mga gurong magsa-
sabi ng gustong marinig ng kanilang
makakating tainga. ⁴Lalayo sila sa
pakikinig sa katotohanan at babalik sa
mga kuwento. ⁵Lagi kang maging mai-
ngat, matiisin, kumilos bilang tagapanga-
ral ng Ebanghelyo, tuparin ang iyong
tungkulin.

⁶Malapit na akong ihain bilang sakri-
pisyo at nalalapit na ang panahon ng
aking pagyao. ⁷Ipinaglaban ko ang
mabuting laban, natapos ko na ang
takbuhan, naingatan ko ang ipinagkati-
wala sa akin. ⁸May nakalaan nga sa aking
korona ng kabanalan na gantimpala sa
akin ng Panginoon sa araw na iyon. Maka-
tarungan siyang hukom at hindi lamang
ako ang bibigyan niya, kundi lahat ng
naghihintay sa kanyang pagdating.

• **4.1** *Ipangaral ang Salita* (2): ito ang huling payo
ni Pablo. Ito ang unang dapat pagmalasakitan ng
Iglesya at ng sinumang lider ng simbahan.

Alam ni Pablo na hindi siya palalayain at hahatulan
siyang mamatay. Binabalikat niya ang kanyang sariling
pagpapakasakit, tulad sa ginawa ni Jesus.

Pangwakas na pagbati

⁹Sikapin mong puntahan agad ako.
¹⁰Iniwan ako ni Demas; nanabik siya sa
daigdig na ito at nagpunta sa Tesalonika.
Nagpa-Galasya naman si Crescente at
nagpa-Dalmacia si Tito. ¹¹Si Lucas
lamang ang kasama ko. Isama mo si
Marcos at dalhin mo rito, sapagkat malaki
ang maitutulong niya sa akin sa pagli-
lingkod. ¹²Sinugo ko si Tikico sa Efeso.

¹³Sa pagpunta mo, pakidala ang
balabal na iniwan ko sa Troade kay Carpo
pati ang mga aklat, lalo na ang mga yari
sa katad. ¹⁴Maraming kasamaan ang
ginawa sa akin ni Alejandrang panday ng
tanso. Gagantihan siya ng Panginoon
ayon sa kanyang mga gawa. ¹⁵Mag-ingat
ka rin sa kanya sapagkat labis niyang
kinontra ang aming pamamahayag.

¹⁶Walang tumulong sa akin sa unang
pagtatanggol ko. Iniwan ako ng lahat.
Huwag nawa itong ibilang na kanila.
¹⁷Ngunit tinulungan ako ng Panginoon at
pinalakas upang maipahayag ko ang
mensahe at marinig ito ng lahat ng
bansang pagano. At sinagip ako sa
bunganga ng leon. ¹⁸Sasagipin ako ng
Panginoon sa lahat ng masama at ligtas
akong dadalhin niya sa kanyang kaharian
sa langit. Sa kanya ang luwalhati magpa-
kailanman!

¹⁹Kumustahin mo sina Prisca at Aguila
at ang pamilya ni Onesiforo. ²⁰Nasa
Corinto pa rin si Erasto at iniwan kong
may sakit si Trofimo sa Mileto. ²¹Sikapin
mong pumarito bago magtaglamig.
Kinukumusta ka nina Eubulo, Pudente,
Lino, Claudia at lahat ng kapatid.

²²Mapasaiyong espiritu ang Pangi-
noong Jesucristo. Sumainyo ang kagan-
dahang-loob.

Natagpuan natin ang paghahambing ng kawal at ng
manlalaro na labis na naiibigan ni Pablo. Nang mga
panahong iyon, tumatanggap ng koronang laurel ang
mga manlalaro, bilang sagisag ng kawalang-kama-
tayan.

Si Tito, tulad ni Timoteo, ay isa sa katulong ni Pablo, opisyal na itinalaga sa paglilingkod sa Ebanghelyo at dumalaw sa mga simbahan, na ang taglay na kapangyarihan ay tulad ng kay Pablo.

1 ¹ Si Pablo na utusan ng Diyos, apostol ni Jesucristo alang-alang sa panampalataya ng mga hinirang ng Diyos at para sa kaalaman ng katotohanang naghahatid sa kabanalan;

² sapagkat nasa atin ang pag-asa sa buhay na walang hanggan na mula't mula pa'y ipinangako na ng Diyos na di nagsisinungaling; ³ at sa pangangaral na ipinagkatiwala sa akin sa kautusan ng Diyos na ating Tagapagligtas, ipinahayag niya sa takdang panahon ang kanyang salita, -

⁴ kay Tito na mahal kong anak sa ating iisang panampalataya:

Sumaiyo ang kagandahang-loob at

kapayapaan mula sa Diyos Ama at mula kay Kristo Jesus na ating Tagapagligtas.

Ang Matatanda ng Iglesya

• ⁵ Ito ang dahilan kaya iniwan kita sa Creta: dapat mong ayusin ang mga hindi pa ayos at maglagay ng Matatanda sa bawat bayan ayon sa aking iniutos sa iyo.

⁶ Dapat silang walang kapintasan, minsan lamang nag-asawa, may mga anak na sumasampalataya na di kilala sa pagiging mahalay o suwail. ⁷ Ang obispo na tagapangasiwa ng Diyos ay dapat na walang kapintasan, hindi mayabang o magagalitin, hindi lasenggo o marahas, o mukhampera.

• **1.5** Kinailangan ni Tito na itatag ang mga Iglesya sa Creta, na may pinuno sa bawat lunsod.

Hindi natin alam kung ang titulong Obispo (na nangangahulugang superbisor) ay ipinagkaloob sa lahat ng matatanda o presbitero, o kung ang titulo ay nakalaan lamang sa mga may mas mahalaga pang tungkulin. Pagkaraan ng ilang panahon, isa na lamang obispo ang namamahala sa buong pamayanan. Pagkamatay ng mga apostol, ang mga obispo ang gumanap bilang kinatawan ng mga ito, at pinamahalaan nila ang mga Iglesya nang may katulad na kapangyarihan.

Ang sinasabi rito ni Pablo sa mga katangian ng isang presbitero o obispo ay tulad din sa 1 Timoteo. Bigyang-pansin natin ang mga sumusunod:

- *Minsan lamang ikinasal.* Maliwanag na hindi kailangang makapag-asawa; kung nag-asawa man ay

minsan lamang. May ilang kalalakihan - na karanawang may-asawa - na itinalaga. Ngunit mayroon ding ilan sa kanila na nakipagdiborsiyo at muling nagpakasal nang ilang ulit noong pagano pa sila.

- *Dapat na walang kapintasan siya,* hindi lamang bilang tao, kundi maging sa kanyang pagpapamilya at sa nakaraan niyang buhay. Tinutugon ng katangiang ito ang mga sumusunod:

- *Mabuting tao at bukas ang tahanan.* Ang simbahan ay higit na pakikipag-isa kaysa pagsasama. Kailangang tanggapin ang bawat isa at magiging panatag ang loob sa bahay ng presbitero at ng obispo; sa kabilang dako, kailangan din niyang magkaroon ng magandang kalooban sa mga kapatid at lider na nagmumula sa ibang pook para ikabuti ng pakikiisa at pang-unawa sa iba-ibang pamayanan.

⁸Sa halip, bukas ang tahanan, mabuting tao, marunong magpasya, makatarungan, banal, may kontrol sa sarili. ⁹Panindigan niya ang tunay na itinuturo ng Aral upang makapagturo siya ayon sa tunay na aral at patahimikin ang mga tumutuligsa.

¹⁰Talagang marami ang mga suwail, mga nagsasalita ng kalokohan, manlilingang, lalo na sa mga Judio. ¹¹Kailangang sarhan ang kanilang bibig dahil pinasasama nila ang mga buong sambahayan sa pagtuturo ng di dapat, para lamang sa pera. ¹²Sinabi mismo ng isang tagabayang ito na kanilang propeta: "Laging sinungaling ang mga taga-Creta, mabangis na hayop sila at mga tamad na tiyan." ¹³Tunay ang patotoong ito. Kaya mahigpit mong pangaralan sila upang pagalingin ang kanilang pananampalataya ¹⁴at huwag makinig sa mga kuwentong-Judio o sa kautusan ng mga lumihis sa katotohanan.

¹⁵Lahat ay malinis para sa malinis, ngunit walang malinis para sa marurumi na di sumasampalataya. Marumi pati na kanilang isipan at konsiyensya. ¹⁶Sinabi nilang kilala nila ang Diyos, ngunit pinabubulaanan nila siya sa kanilang mga kilos; kasuklam-suklam sila, suwail at di makagawa ng mabuti.

Mamuhay bilang mga responsableng tao

2 • ¹Sabihin mo ang naaayon sa magandang-aral. ²Maging simple ang matatandang lalaki, marangal, maru-

nong magpasya, matatag sa pananampalataya, pag-ibig at pagtitiis.

³Sa mga matatandang babae: maging banal sila sa kanilang kilos, hindi tsismosa o alipin ng alak, magaling sa pagtuturo ng mabuti, ⁴upang maturuan nila ang mga kabataang babae na mahal in ang kanilang asawa't mga anak; ⁵maging simple, dalisay, masipag sa bahay, mabait, masunurin sa kanilang asawa. Kayat walang lalapastangan sa salita ng Diyos.

⁶Sa mga kabataang lalaki: maging simple sila. ⁷Ipakita mong huwaran ng mabuting gawa ang iyong sarili sa lahat ng bagay: sa pagtuturo, ⁸kalinisan ng konsiyensya, karangalan, sa matinong aral na di matutuligsa upang mapahiya ang mga tumutuligsa sa atin at walang maiparatang sa atin.

⁹Sa mga alipin: sundin nila nang lubos ang kanilang mga amo, maging kalugod-lugod, hindi palaban, ¹⁰hindi makati ang kamay. Sa halip, ipakita nilang mapagkatiwalaan sila at pararangalan ang aral ng Diyos na ating Tagapagligtas.

¹¹Talaga ngang napakita na sa lahat ng tao ang kagandahang-loob ng Diyos na tagapagligtas. ¹²Itinuturo nito sa atin na itakwil ang hindi pagpapakabanal at mga makamundong pagnanasa, at mabuhay na tayo nang seryoso, makatarungan at naglilingkod sa Diyos sa mundong ito. ¹³Hinihintay nga natin ang pinagpalang pag-asa: ang pagpapakita ng Luwalhati ng ating dakilang Diyos at Tagapagligtas

• **2.1** Ang unang talata ay nagpapagunita sa mga pananagutan ng iba-ibang grupo na bumubuo sa pamayanan. Ang katapatan at pagtatagal sa "narinig na doktrina" ay kailangang magbunga ng kabutihan, kababaang-loob at malinis na pag-iisip.

Napakita ang kagandahang-loob ng Diyos na tagapagligtas (11). Dito, binabalikan ni Pablo ang kahulugan ng mensaheng Kristiyano: ito ay kaloob ng Diyos, kaya kailangang magbunga ng kabutihan at muling pagkakasundo upang ilayo ang mga tao sa pagmamahal sa sarili na ginagawa silang manhid.

Inialay niya ang sarili para sa atin (14). Tulad sa Ef 5:25 at sa 1 Cor 11:25, ang pagpapakasakit ni Jesus

ay upang dalisayin muna ang mga magiging bayan niya. Ang totoo, sa pagtingin natin kay Jesus, unti-unti, ay napawawalan natin ang masama at marahas sa ating sarili.

Itinuturo nito sa atin na itakwil ang hindi pagpapakabanal (12). Ginagawa ng Diyos na linisin natin ang ating mga layunin at ang ating mga puso.

– *Nang seryoso*: sapagkat dinadala tayo ng Kristiyanong pamumuhay sa higit na marubdob na pag-uugali

– *Makatarungan sa iba*: dahil sa pagiging matuwid kung may kinalaman sa Diyos.

na si Jesucristo. ¹⁴Inialay niya ang sarili para sa atin upang tubusin tayo sa lahat ng kasalanan at dalisayin ang isang bayang pag-aari niya, bayang masigasig sa mabuting gawa.

¹⁵Ito ang sabihin mo, itagubilin, iutos nang buong kapangyarihan. Huwag mong hayaang hamakin ka ninuman.

3 • ¹Paalaanan mo silang pasakop sa mga nasa kapangyarihan. Maging masunurin sila, handang gawin ang lahat ng mabuti; ²huwag nilang insultuhin ang kapwa o maging palaban; kundi maging matiisin sila at mabait sa lahat ng tao.

³Ganito rin tayo noong una: walang-isip, masuwayin, naliligaw, alipin ng iba't ibang pagnanasa at kasiyahan, bihasa sa pamimerhuwisyong at inggit, namumuhi sa isa't isa. ⁴Subalit ang kagandahang-loob ng Diyos na ating Tagapagligtas at ang kanyang pag-ibig sa tao ay ipinakita na. ⁵At iniligtas niya tayo hindi dahil sa mabubuting gawa na magagawa sana natin kundi mula sa kanyang awa. Sa paghuhugas tayo isinilang at sa Espiritu Santo naging bago, ⁶na masagana niyang ibinuhos sa atin sa pamamagitan ni Jesucristo na ating Tagapagligtas. ⁷Sa pagkaligtas natin dahil sa kanyang kagandahang-loob naging tagapagmana rin tayo na umaasa sa buhay na walang hanggan.

– *Naglilingkod sa Diyos*: sapagkat ang mananampalataya ay nakatalaga sa Diyos.

• **3.1** Sa pagsasalita ni Pablo sa unang salinlahi ng Kristiyano, iginiiit niya ang pagbabago ng isang nagbabalik-loob: sa pagiging Kristiyano ay kailangan ang pagtalikod sa nakaraan. Ngunit sa sumunod na salinlahi, samantalang itinatag ang Iglesya sa iba't ibang lalawigan ng Imperyong Romano, lumalabo naman ang pag-asa sa namimintong pagbabalik ni Kristo. Kaya nga, kung dapat magtagal ang Iglesya sa maraming taon, mahalagang makilala ang isang Kristiyano bilang huwaran ng maayos at matuwid na buhay. Kaya iginigiit ni Pablo na dapat tanggapin ng mananampalataya ang kasalukuyang lipunan at sundin ang mga batas at pinuno ng kanyang bansa sa lahat ng hindi laban sa paniniwala.

• ⁸Totoo ang pangungusap na ito at gusto kong panindigan mo ito upang magsikap ang mga sumasampalataya sa Diyos na gumawa ng mabuti. ⁹Ito ang maganda at kapakipakinabang sa mga tao. Subalit layuan mo ang usapan ng mga hangal, ang tungkol sa mga talaang-kanaan, ang mga diskusyon at pagtatalo tungkol sa Batas. Walang kuwenta at walang saysay ang mga ito.

¹⁰Pagsabihan mo minsan ang lumilikha ng pagkakawatak-watak; at pagkatapos pagsabihan nang makalawa, iwasan mo na siya. ¹¹Sapagkat nalinlang na at nagkakasala ang taong iyon, siya mismo ang humahatol sa kanyang sarili.

¹²Pagkasugo ko sa iyo kina Artemas at Tikico, agad mo akong puntahan sa Nicopolis sapagkat ipinasya kong doon tumira sa taglamig. ¹³Tulongan mo si Zenas na abogado at si Apolo sa kanilang paglalakbay, upang huwag silang kulangin ng anuman. ¹⁴Ang atin ay dapat ding matutong gumawa ng mabuti para sa anumang pangangailangan, at huwag manatiling walang-silbi.

¹⁵Kinukumusta ka ng lahat kong kasama. Ikumusta mo naman kami sa mga nagmamahal sa amin sa pananampalataya.

Sumainyong lahat ang kagandahang-loob.

Binigyang-diin din ang kaisipang ito sa 2:5 at 2:10 at gayundin sa 1 Tim 2:2 at 2:11.

• **8.** Ginagamit ni Pablo dito ang salitang “sekta” (10) na ang kahulugan ay bumukod o magbukod. Sa halip na tanggapin ang pananampalataya gaya ng itinuturo ng Iglesya, nagbukod ang “erehe” o tagasekta ng kung ano ang higit na mahalaga sa kanya at kung alin ang lalong nagugustuhan niya. Tina-tanggihan niya ang isang bahagi ng mensahe at gayundin naman siya bumubukod sa Iglesya upang bumuo ng sarili naman niyang grupo. Sa pagpili niya sa kanyang sariling pagpapasya, nawawala ang diwa ng pananampalataya. Winawasak niya ang pagkakaisa at hinahatulan ang kanyang sarili gayong iniingatan niya ang mahalagang bahagi ng mensahe.

PAGE 492 (BLANK)